

**МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗБРОДСЬКА Ольга Василівна

УДК 338. 43. 01: 504

**ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
НА РАДІАЦІЙНО ЗАБРУДНЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ**

**Спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Житомир – 2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства аграрної політики та продовольства України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Якобчук Валентина Павлівна,
Житомирський національний
агроекологічний університет,
завідувач кафедри економічної теорії

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
старший науковий співробітник
Росоха Володимир Васильович,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
НААН України, провідний науковий співробітник
відділу проблем галузевого
і територіального управління

кандидат економічних наук, доцент
Якубів Валентина Михайлівна,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет ім. В. Стефаника»,
доцент кафедри обліку і аудиту

Захист дисертації відбудеться 25 листопада 2011 р. о 15-й годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.083.02 у Житомирському національному агроекологічному університеті Міністерства аграрної політики та продовольства України за адресою: 10008, м. Житомир, Старий бульвар, 7, ауд. 55.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського національного агроекологічного університету Міністерства аграрної політики та продовольства України за адресою: 10008, м. Житомир, Старий бульвар, 7.

Автореферат розісланий 24 жовтня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук,
професор

Є. І. Ходаківський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Аварія на Чорнобильській АЕС спричинила важкі соціально-економічні наслідки для України. Серед господарюючих суб'єктів її негативний вплив особливо проявився на діяльності підприємств аграрного сектору, адже радіаційного забруднення зазнав ключовий фактор сільськогосподарського виробництва – земля. Радіаційне забруднення великою мірою позначилося також на трудових ресурсах територій. Внаслідок переміщення та старіння населення скоротилася пропозиція праці на місцевому рівні, погіршилися її якісні характеристики. Ці процеси посилюються й проблемами сьогодення, що пов'язані з ресурсним забезпеченням аграрного виробництва, зокрема морально і фізично застарілими технічними засобами і технологіями, високими цінами на добрива, корми, засоби захисту рослин, ветеринарні препарати, відсутністю у підприємств власних земельних масивів тощо. Актуальними залишаються питанням незбалансованості структури ресурсного потенціалу та організації виробництва без шкоди для земельних ресурсів та споживачів сільськогосподарської продукції. В умовах, що склалися, нагальне вивчення особливостей формування та використання ресурсного потенціалу сільського господарства на радіаційно забруднених територіях для прогнозування подальшого розвитку функціонуючих аграрних підприємств регіону зумовило вибір теми дисертації.

Теоретико-методологічним проблемам дослідження процесів формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств присвячені роботи відомих учених-економістів, зокрема: В. Андрійчука, О. Бородіної, О. Бугуцького, І. Поповича, В. Россохи, В. Трегобчука, М. Федорова, В. Юзефовича, В. Юрчишина, В. Якубів та ін. Вивчення економічних проблем ведення сільськогосподарського виробництва на радіаційно забруднених територіях знайшло відображення в роботах Н. Берлач, Л. Головка, Н. Зіновчук, А. Малиновського, В. Славова, Є. Ходаківського та ін. Водночас, процеси формування та використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств на радіаційно забруднених територіях та їх вплив на ефективність діяльності підприємств-товаровиробників залишаються недостатньо вивченими. Це свідчить про актуальність проблеми формування та ефективного використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, розташованих в регіоні, який постраждав від наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, що й визначило необхідність проведення даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Житомирського національного агроекологічного університету за темою: «Розробити і обґрунтувати стратегічні напрями та пріоритети формування конкурентоспроможного аграрного сектору Північно-Західного регіону України» (номер державної реєстрації 0110U2406). Автором розроблено методичний підхід до кількісної оцінки впливу структурних, якісних та організаційно-виробничих характеристик ресурсного потенціалу на результати

діяльності сільськогосподарських підприємств.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних положень та розробці практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях. У відповідності до поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- виявити теоретико-методологічні підходи до оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств у радіаційно забруднених регіонах;
- удосконалити класифікацію складу ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та встановити наявність специфічних його елементів, їх структурних та якісних характеристик на радіаційно забруднених територіях;
- встановити систему чинників, що визначають ефективність формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях;
- з'ясувати проблеми реалізації ресурсного потенціалу аграрних підприємств у радіаційно забруднених територіях на основі показників відносної забезпеченості факторами виробництва;
- провести діагностику чинників використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій;
- встановити рівень мобільності та організаційної доступності ресурсів для сільськогосподарських підприємств на територіях радіаційного забруднення та ідентифікувати вплив рівня такої мобільності на ефективність діяльності аграрних формувань;
- розробити імітаційну модель формування прибутку сільськогосподарського підприємства в залежності від рівня радіаційного забруднення та ефективності використання ресурсного потенціалу;
- запропонувати напрями оптимізації використання ресурсного потенціалу підприємств аграрного сектора радіаційно забруднених територій;
- обґрунтувати систему необхідних заходів, спрямованих на організацію землеохоронного фонду на територіях радіаційного забруднення.

Об'єктом дослідження є процес формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, розташованих у зоні радіаційного забруднення.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних та практичних аспектів використання ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах на радіаційно забруднених територіях.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження становить сучасна економічна теорія, комплекс інструментів та наукових підходів, які застосовувалися у відповідності до завдань окремих структурних розділів дисертаційної роботи. За допомогою *абстрактно-логічного* методу, зокрема прийомів *аналогії та співставлення*, уточнено поняття «ресурсний потенціал сільськогосподарського підприємства» та

ідентифіковано специфічні чинники, що визначають процес його використання в зоні радіаційного забруднення. Прийоми *статистико-економічного* методу, зокрема *індексний та графічний методи*, застосовувалися при дослідженні стану і тенденцій розвитку ресурсного потенціалу агроформувань радіаційно забруднених територій, динаміки кількісних і якісних показників впливу радіаційного забруднення на ефективність їх господарювання. Методи *індукції та дедукції, аналізу і синтезу* використовувалися в процесі генерації та відбору стратегічних альтернатив розвитку ресурсного потенціалу аграрних підприємств на радіаційно забруднених територіях. За допомогою *монографічного методу* на матеріалах окремих господарств тваринницького та рослинницького напрямів спеціалізації встановлено ефективні межі значень якісних та структурних характеристик ресурсного потенціалу. Елементи методу *математичного програмування* застосовувалися при визначенні гранично допустимого ступеня впливу радіаційного забруднення на якісні показники ресурсного потенціалу аграрних підприємств. Використання *економіко-математичної моделі* виробничої функції сільськогосподарського підприємства з елементами *імітаційного моделювання* здійснювалося при обґрунтуванні стратегії підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу з урахуванням його залежності від рівня радіаційного забруднення.

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативні акти, пов'язані з розвитком аграрного виробництва в зоні радіаційного забруднення, офіційні дані Державного комітету статистики України, його обласного та районних управлінь в Житомирській області, Міністерства економіки України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, дані обласного та районних управлінь агропромислового розвитку, первинні дані окремих сільськогосподарських підприємств, розташованих в радіаційно забруднених районах Житомирської області, наукова література, періодичні видання, результати особистих досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення і результати дослідження, які виносяться на захист й характеризують наукову новизну та особистий внесок автора, полягають у наступному:

вперше:

- запропоновано методика оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, особливістю якої є визначення еластичності інтегрального показника ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства до змін окремих структурних, якісних та організаційно-виробничих характеристик ресурсного потенціалу підприємства;

удосконалено:

- методологічний підхід до оцінювання ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій, що базується на адаптованій моделі виробничої функції, передбачає врахування обмежень у виробничій спеціалізації господарств та відносно високого рівня їх землезабезпеченості, а також

наявність спеціалізованої землеохоронної інституції як важливих чинників ефективного використання ресурсного потенціалу;

- класифікацію елементів ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, яка поряд з існуючими ознаками містить характеристику мобільності ресурсів, переміщення територіально або між різними господарствами в межах однієї території, залучення до виробничого процесу та вилучення зі складу ресурсного потенціалу аграрного виробництва території;
- обґрунтування доцільної спеціалізації сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій як засобу підвищення ефективності використання їх ресурсного потенціалу, що базуються на використанні картографічного методу при одночасному врахуванні відносної врожайності вирощування сільськогосподарських культур господарствами територій та здатності цих культур накопичувати радіонукліди на ґрунтах з певними морфологічними властивостями;

дістали подальшого розвитку:

- методика оцінки ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства, що, на відміну від існуючих підходів, базується на інтегральному оцінюванні матеріально-технічного, кадрового, фінансового та інформаційного потенціалів, враховує вплив радіаційного забруднення на кількісні та якісні параметри потенціалу ресурсів в цілому;
- обґрунтування щодо участі сільськогосподарських підприємств в організації на територіях радіаційного забруднення землеохоронного фонду, яка базується на необхідності впровадження ефективної системи відродження радіаційно забруднених земель та їх повернення в аграрне виробництво як ключової компоненти його ресурсного потенціалу;
- пропозиції щодо підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств зони радіаційного забруднення, зокрема, за рахунок вибору раціональної спеціалізації господарств та дотримання рекомендованої структури ресурсного потенціалу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формуванні пропозицій щодо розробки соціально-економічної політики, нормативно-правових документів, стратегії розвитку радіаційно забруднених регіонів, розміщених і функціонуючих в цих регіонах сільськогосподарських підприємств та їх об'єднань, визначенні впливу радіаційного забруднення на якісні і кількісні показники ресурсного потенціалу аграрних підприємств, особливостей організаційно-економічного механізму забезпечення суб'єктів господарювання технологіями захисту і відновлення їх ресурсного потенціалу в умовах підвищеної радіації, державного стимулювання ефективнішого використання наявного ресурсного потенціалу агроформувань.

Результати дослідження прийняті до впровадження Головним управлінням агропромислового розвитку Житомирської обласної державної адміністрації (довідка № 179/4 від 26.01.2011 р.) та Управлінням

агропромислового розвитку Малинської державної райадміністрації (довідка № 49/109-01 від 25.01.2011 р.). Основні положення дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича при викладанні дисциплін «Управління потенціалом підприємств», «Організація планування і управління у виробництві» та «Економіка агробізнесу» (довідка № 15-14/91 від 14.01.2011 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною роботою автора. Наведені у дисертації результати наукових досліджень є особистими розробками і повністю належать автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідались на Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів, магістрів та студентів «Інновації для сільського господарства» (Житомир, 2009 р.), ІХ Всеукраїнській науковій конференції молодих учених і студентів (Чернівці, 2010 р.), VII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Образование и наука XXI века» (Дніпропетровськ, 2010 р.), Конференції молодих вчених-економістів «Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектору» (Житомир, 2010 р.), ІХ Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя» (Запоріжжя, 2010 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження опубліковано у 10 наукових працях загальним обсягом 3,5 друк. арк., з них – 5 у наукових фахових виданнях обсягом 2,6 друк. арк. і 5 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (140 найменувань) та 36 додатків. Текстова частина містить 176 сторінок, 51 таблицю та 21 рисунок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, його мету, об'єкт, предмет та завдання, відображено наукову новизну, практичне значення отриманих результатів та інформацію щодо їх апробації.

У першому розділі – **«Теоретичні аспекти дослідження ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств»** – розглянуто комплекс теоретичних та методологічних питань дослідження сутності ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій, чинників його формування та використання, методики оцінки величини та ефективності використання ресурсного потенціалу.

В дисертаційній роботі ресурсний потенціал підприємства розглядається як сукупність земельних, матеріально-технічних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів суб'єкта господарювання, набутих ним в результаті

господарської діяльності, внесків учасників або оренди і призначених для організації виробничої, комерційної та фінансової діяльності.

З точки зору сталості характеристик складових ресурсного потенціалу пропонується поділ ресурсів на сталі, умовно-сталі та змінні. Сталими пропонується вважати ресурси, кількість і якісний склад яких протягом достатньо довгого періоду залишається практично незмінними (сонячна енергія, забезпеченість території водними ресурсами, середньомісячна температура різних пір року тощо). До категорії умовно-сталих пропонується віднести ті види ресурсів, обсяги або якісний склад яких можуть поступово змінюватися під впливом економічних, екологічних, соціальних та інших чинників (земля, трудові ресурси). Змінними слід вважати ресурси, які сільськогосподарське підприємство купує на ринку (пально-мастильні матеріали, добрива, засоби захисту рослин тощо).

Теоретично доведено, що при розгляді ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств права власності на ті чи інші види ресурсів не повинні вважатися домінуючим чинником. Це пов'язано з тим, що поглиблення спеціалізації економічних суб'єктів на певних видах діяльності робить не обов'язковим володіння суб'єктів господарювання усіма необхідними видами ресурсів. З огляду на це, при оцінюванні ресурсного потенціалу важливим є інше, а саме – наскільки доступне для підприємства використання ресурсів інших суб'єктів господарювання та скільки це йому коштуватиме станом на конкретну дату.

Запропонована класифікація елементів ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства за ознакою їх мобільності. Відтак, абсолютно немобільним елементом ресурсного потенціалу є земельні угіддя, а відносно немобільним елементом виступають трудові ресурси в міру осілості сільського населення. Всі інші ресурси вбачається доцільним визначати як мобільні.

При класифікації природних ресурсів пропонується введення додаткової класифікаційної ознаки, а саме – радіаційно забруднені та незабруднені ресурси. Водночас, радіаційно забруднені ресурси поділено на використовувані та не використовувані суб'єктом господарювання, які є у його власності або тимчасовому користуванні. Такий поділ надав можливість визначити вплив радіаційного забруднення на ефективність використання ресурсного потенціалу.

Для оцінювання величини ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства передбачено виконання таких завдань: 1) визначити перелік ресурсів, які є у володінні або розпорядженні підприємства; 2) кількісно оцінити наявність кожного виду ресурсу; 3) привести показники кількості окремих видів ресурсів до спільної одиниці виміру для подальшого визначення рівня ресурсного потенціалу в цілому. З метою вирішення цього завдання в роботі виділено 8 груп ресурсів та розроблено методичку розрахунку їх вартості як складової ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства. На основі визначення грошової вартості кожного з елементів ресурсного

потенціалу та суми цих вартостей проведено вартісну оцінку ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства.

Оцінку ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства здійснено в декілька таких етапів: 1) встановлення факту наявності та масштабу використання ресурсного потенціалу підприємства; 2) факторний аналіз ефективності використання окремих складових ресурсного потенціалу; 3) ідентифікація сильних і слабких сторін у процесі використання ресурсного потенціалу та підготовка пропозицій для прийняття відповідних управлінських рішень.

Встановлено, що ефективність використання ресурсного потенціалу підприємств аграрної сфери радіаційно забруднених територій зумовлюється впливом ряду чинників, які поділено на дві групи: чинники формування ресурсного потенціалу та чинники його ефективного використання (рис. 1).

Рис. 1. Чинники формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Представлені чинники поділено на керовані та некеровані по відношенню до окремого суб'єкта господарювання. Керованими слід вважати ті чинники

впливу, виникнення і сила дії яких може регулюватися самим підприємством. До цієї категорії віднесено якісний склад матеріальних і трудових ресурсів, маркетингову політику підприємства, рівень організації та управління на підприємстві тощо. Некерованими є чинники зовнішнього впливу, появу та інтенсивність яких підприємство може передбачити, однак впливати на них не має змоги. Також виділено частково керовані чинники. Родючість ґрунту залежить від якості конкретної земельної ділянки, але може бути поліпшена відповідними агротехнічними заходами.

У другому розділі – **«Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях»** – розглянуто сучасний стан розвитку аграрних підприємств Житомирської області, розташованих в районах радіаційного забруднення, проаналізовано тенденції забезпечення та результативності віддачі їх ресурсного потенціалу.

Дослідженнями встановлено, що райони Житомирської області, які відносяться до територій радіаційного забруднення, відіграють значну роль в економіці регіону, зокрема, в сільськогосподарському виробництві та зайнятості сільського населення. Такі райони є неоднорідними за показниками освоєння та розораності земель, що зумовлюється природними та іншими об'єктивними чинниками, у т. ч. екологічними. Середній рівень використання ріллі в районах радіаційно забруднених територій є нижчим, ніж в середньому по області. З'ясовано, що підвищення рівня використання ріллі на радіаційно забруднених територіях до 82 % дає можливість зберегти існуючі посівні площі й при цьому зменшити розораність до екологічно обґрунтованої норми. Те, що підвищення рівня використання ріллі можливе, демонструють 6 районів Житомирської області. Наближення площ ріллі до розмірів посівних площ сприятиме зменшенню антропогенного навантаження на земельні угіддя при збереженні валового збору продукції.

Виявлено, що середній розмір сільськогосподарського підприємства радіаційно забруднених територій є меншим за розмір сільгоспідприємств Житомирської області в цілому. Емпіричний аналіз показав, що площа сільськогосподарських угідь, які використовуються аграрними підприємствами, являє собою важливий чинник їх прибутковості. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що із ймовірністю 92,3 % сільськогосподарське підприємство радіаційно забруднених територій розміром угідь понад 1 тис. га буде прибутковим. Те, що прибуткове підприємство радіаційно забруднених територій виявиться підприємством великого розміру можна стверджувати із ймовірністю 66,7 %. Водночас винятком є підприємства Олевського району – прибуткові із невеликими площами угідь.

Відносно низька чисельність працівників сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях спричинила вищий рівень землезабезпеченості, порівняно із показниками в середньому по області для аграрних підприємств. Працівники сільгоспідприємств радіаційно забруднених територій забезпечують достатньо високий рівень продуктивності праці завдяки екстенсивному чиннику, а саме – високій землезабезпеченості.

Водночас, віддача від сільськогосподарських угідь є найнижчою в порівнянні з сільськогосподарськими підприємствами та іншими категоріями господарств в області. Доведено, що землезабезпеченість як чинник продуктивності праці в 1,6 раза є важливішою у сільгоспідприємствах радіаційно забруднених територій, ніж в середньому для сукупності усіх господарств Житомирської області, і у 1,2 раза важливішою, порівняно із сільськогосподарськими підприємствами регіону в цілому. Натомість вага продуктивності угідь у забезпеченні показника продуктивності праці у декілька разів менша.

З метою встановлення зв'язку між величиною потенціалу земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій розраховано відносні показники ефективності використання земельних ресурсів порівняно з усіма господарствами радіаційно забруднених територій та показники мобільності земельних ресурсів для аграрних підприємств як користувачів. Відносні значення ефективності показують, скільки відсотків від середньої продуктивності сільськогосподарських угідь становлять сільськогосподарські підприємства. Використання відносних показників дало змогу вилучити з аналізу такий чинник, як відмінність якості угідь. Лише в 5 випадках із 36 рівень продуктивності угідь у сільськогосподарських підприємствах виявився вищим, порівняно з середніми показниками по району.

Мобільність земельних ресурсів для сільськогосподарських підприємств розраховано як результат від ділення зміни площ сільськогосподарських угідь, що використовуються сільгоспідприємствами радіаційно забруднених територій, на загальну площу сільськогосподарських угідь відповідного району, помножений на 100 %. Встановлено, що у всіх районах середня мобільність характеризується від'ємним числом. В цілому, найбільші від'ємні значення мобільності земельних ресурсів для досліджуваних сільськогосподарських підприємств відмічено у 2007 р. Між обсягами земельних ресурсів, які використовують сільгоспідприємства, їх мобільністю та ефективністю використання статистично значимого зв'язку не встановлено (табл. 1).

Таблиця 1

**Мобільність земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах
радіаційно забруднених територій Житомирської області, %**

Район	Рік				Середнє значення за 2006-2009 рр.
	2006	2007	2008	2009	
Вол.-Волинський	-4,52	-7,34	-9,98	1,69	-5,04
Ємільчинський	-1,65	-10,01	-6,93	-1,76	-5,09
Коростенський	-3,33	-6,67	-6,25	-3,02	-4,82
Лугинський	-0,56	-5,90	-3,93	1,40	-2,25
Малинський	3,43	-20,09	-14,33	7,94	-5,76
Народицький	-4,29	-19,29	3,93	9,64	-2,50
Нов.-Волинський	-0,18	-24,22	3,29	0,46	-5,16
Овруцький	-3,58	1,93	-10,18	-1,38	-3,30
Олевський	-6,12	-9,92	-9,28	-0,63	-6,49
В середньому по території	-2,01	-11,65	-5,91	0,65	-5,04

З метою аналізу ефективності спеціалізації господарств здійснено порівняння структури посівних площ та відносної урожайності основних сільськогосподарських культур в господарствах районів у співставленні з середньообласними значеннями. Такі розрахунки дали можливість встановити відсутність залежності між ефективним вирощуванням культур та структурою посівних площ у досліджуваних сільськогосподарських підприємствах. Виявлено, що господарства, які демонструють стійкі переваги у вирощуванні певних культур, що є свідченням збалансованого ресурсного потенціалу, не завжди зосереджуються на виробництві саме цих культур. Водночас значна кількість посівних площ відводиться під культури, для вирощування яких підприємствам бракує матеріальних, технічних, людських та інформаційних ресурсів.

Внаслідок катастрофи на ЧАЕС людський потенціал північно-східних районів Житомирщини зазнав суттєвого негативного впливу, що відображається через демографічні показники. Відтак, середня чисельність працюючих в одному сільськогосподарському підприємстві радіаційно забруднених територій протягом досліджуваного періоду зменшилась із 62 до 41 особи, що є значно менше за відповідний показник агропідприємств області в цілому, який у 2008 р. становив 52 особи. Частка працівників в вищою освітою в сільськогосподарському виробництві області, що становить 7,2 %, нижча, ніж в інших галузях економіки. Водночас в сільськогосподарських підприємствах радіаційно забруднених територій цей показник є ще нижчим, а саме – 5,7 %. Слід зазначити, що рівень освіти відіграє значну роль у забезпеченні високої продуктивності праці та позитивного значення чистого прибутку, про що свідчать показники діяльності сільгоспідприємств Олевського району.

Співставлення динаміки продуктивності праці та заробітної плати виявляє відносну переоцінку трудових ресурсів у поточному періоді або підтверджує їх значну недооціненість у попередні роки. Зважаючи на низький рівень оплати праці у сільському господарстві, вирішення проблеми відповідності між продуктивністю ресурсу та ефективністю його використання необхідно вирішувати шляхом підвищення продуктивності праці.

У третьому розділі – **«Основні напрями та механізми підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій»** – обґрунтовано перспективні шляхи підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств, розташованих на радіаційно забруднених територіях.

Розроблено імітаційну модель формування прибутку сільськогосподарських підприємств в залежності від рівня радіаційного забруднення та ефективності використання ресурсного потенціалу. Вихідним положенням для розробки цієї моделі було те, що виробництво продукції та отримання прибутків сільськогосподарськими підприємствами має поєднуватися з ефективним завантаженням ресурсів. Така ефективність

оцінюється за граничним підходом і передбачає зменшення втрати упущеної вигоди. Критеріями ефективності завантаження ресурсів стали: рівень залучення наявних земель у господарський оборот; здатність будівель, споруд, сільськогосподарської техніки та інших основних засобів передати свою вартість створеній продукції до моменту їх фізичного чи морального руйнування; рівень відшкодування людського капіталу; здатність винагороди за працю формувати ефективний попит на споживчі товари тощо. Критерієм ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства запропоновано вважати відхилення фактичного рівня використання потенціалу на підприємстві від нормативного. Якщо підприємство певної організаційно-правової форми перевищує критичне значення критерію, то його подальше існування супроводжуватиметься зниженням рівня використання ресурсного потенціалу.

Імітаційна модель формування прибутку сільськогосподарського підприємства в залежності від ефективності використання ресурсного потенціалу дає можливість спрогнозувати прибуток і серед можливих альтернатив розвитку обрати кращу. Такими альтернативами визнаються варіанти дій, спрямовані на покращення суттєвих чинників (*ch*), а саме: бонітету землі, кваліфікації персоналу, рівня забруднення земельних, водних ресурсів та повітряного басейну, організаційно-правової форми підприємства, видів його спеціалізації тощо. Модель побудовано на основі проміжних емпіричних залежностей між валовою продукцією і *ch*, матеріальними витратами і *ch*, фондом заробітної плати і *ch*, амортизацією і *ch* тощо.

Доведено, що фактичний ресурсний потенціал територій не дорівнює сумарному ресурсному потенціалу розташованих на них сільськогосподарських підприємств. Це зумовлено тим, що значна частина ресурсів використовується за межами підприємницького сектору або не використовується взагалі. З огляду на це, оптимізація використання ресурсного потенціалу територій передбачає його розподіл між підприємницьким сектором і сектором домогосподарств з метою підвищення сукупної віддачі від реалізації.

Обґрунтовано заходи, спрямовані на оптимізацію використання ресурсного потенціалу підприємств аграрного сектора радіаційно забруднених територій, а саме:

1) провести інвентаризацію наявного ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств та розподілити наявні ресурси на 3 групи: а) систематично використовувані; б) використовувані менш як на 50 % їх ресурсоспроможності; в) не використовувані ресурси;

2) на підставі проведення факторного аналізу виявити ступінь значущості кожного виду використовуваних ресурсів для ефективності діяльності підприємства і за цією ознакою поділити усі ресурси на 3 категорії (перша – найбільш значимі ресурси) (рис. 2);

3) групування ресурсів за вказаними ознаками, що надасть можливість розробки рекомендацій для конкретного сільськогосподарського підприємства щодо позбавлення від не використовуваних та малоцінних ресурсів і

спрямування першочергових зусиль та інвестицій на збільшення обсягів та інтенсивніше використання ресурсів з вищим показником віддачі;

4) для кожного елемента ресурсного потенціалу аграрного підприємства визначити ступінь впливу радіаційного забруднення на якісні показники конкретного ресурсу за шкалою від нейтрального (1) до дуже сильного (2). Визначений коефіцієнт, помножений на грошову оцінку даного ресурсу, надасть можливість встановити реальну вартість ресурсу для суб'єкта господарювання з урахування фінансування заходів на мінімізацію негативного впливу радіаційного забруднення.

Рис. 2. Схема методики оцінки чинників реалізації ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств

Основними критеріями оптимальності складу та ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств у довгостроковому періоді пропонується вважати прибутковість господарської

діяльності та забезпечення належного рівня конкурентоздатності підприємства, та конкурентоспроможності основних видів його продукції. Результати застосування методики оцінки чинників використання ресурсного потенціалу на прикладі господарств Овруцького району, які мають тваринницьку спеціалізацію представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Результати застосування методики оцінки чинників використання ресурсного потенціалу

Показник	Значення показника			Зміна рівня керованості процесу використання ресурсного потенціалу*
	min	max	opt	
Матеріало-забезпеченість, тис. грн /люд.	6,8 СТОВ «Черевківське»	111,0 ПП «Покалівське»	понад 20,7	0,542 – 0,735
Фондоозброєність, тис. грн /люд.	0,52 СТОВ «Листвинське»	760,7 ПП «Покалівське»	18,1-53,0	0,274 – 0,818
Фондозабезпеченість, тис. грн / га	0,03 СТОВ «Гладковицьке»	11,0 СТОВ «Раківщинське»	1,6-2,8	0,398 – 0,885
Землезабезпеченість, га / люд.	5,7 СТОВ «Гладковицьке»	153,0 ПП «Покалівське»	1,0-10,7	0,378 – 0,761
Знос ОВФ, %	26,0 СТОВ «Можарівське»	98,0 СТОВ «Листвинське»	260,-47,0	0,464 – 0,738
Бонітет ґрунтів, бал	24,0 ДСП «Слобідське»	47,0 СТОВ «Хлуплянське»	24,0-33,0	0,625 – 0,661
Частка працівників з вищою освітою, %	0,0 СТОВ «Черевківське»	0,1 ПП «Покалівське»	понад 0,034	0,487 – 0,689

*Примітка: зміна рівня визначається коефіцієнтом кореляції в моделі виробничої функції.

Висвітлено заходи, реалізація яких сприятиме оптимізації використання ресурсного потенціалу підприємств аграрного сектора радіаційно забруднених територій, що включають удосконалення існуючого механізму оренди земельних угідь, посилення відповідальності власників та користувачів земель сільськогосподарського призначення за їх нецільове використання, неформальний підхід до підвищення кваліфікації керівників та спеціалістів аграрного виробництва, інформування сільгоспвиробників про новітні технології у сфері сільського господарства, вирішення проблеми диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію та ресурси для аграрного виробництва тощо.

Обґрунтовано джерела формування землеохоронного фонду на територіях радіаційного забруднення. Метою створення такого фонду є забезпечення стабільності та достатнього за обсягами фінансування робіт, спрямованих на відновлення якості земельних ресурсів, втраченої внаслідок радіаційного забруднення чи іншого негативного техногенного або природного

впливу. Фонд пропонується створити як позабюджетний, але передбачається активна участь місцевих органів влади у процесах його формування та використання. Фінансове наповнення землеохоронного фонду здійснюватиметься за рахунок внесків зацікавлених суб'єктів, зокрема: сільськогосподарських підприємств (використовують землю як виробничий ресурс), переробних підприємств (зацікавлені в отриманні достатніх обсягів якісної сировини), окремих промислових підприємств (виступають забруднювачами навколишнього середовища, у т. ч. землі), власників земельних паїв – фізичних осіб (самостійно обробляють власні угіддя або прагнуть отримувати вищу орендну плату за передачу у користування «чистих» земель), держави (в межах фінансування заходів, спрямованих на ліквідацію наслідків аварії на Чорнобильській АЕС). Видами платежів, які нараховуватимуться для акумуляції коштів до землеохоронного фонду будуть екологічні податки та збори, штрафи за порушення екологічного законодавства, платежі за нормовані викиди у навколишнє середовище, звільнена від оподаткування частина прибутку підприємств, фінансова допомога держави, громадських чи міжнародних організацій тощо.

Передбачається, що претендувати на отримання коштів із землеохоронного фонду матимуть змогу ті землевласники (землекористувачі), які готові будуть на своїх землях здійснювати заходи, спрямовані на покращення якісних характеристик сільськогосподарських угідь. Ці суб'єкти виступатимуть замовниками робіт з поліпшення угідь, частково їх фінансуватимуть та власними силами виконуватимуть частину робіт в межах передбачених заходів. Система необхідних заходів для кожної ділянки розроблятиметься експертною службою, діяльність якої фінансуватиме землеохоронний фонд.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено, науково сформульовано та практично обґрунтовано рекомендації з удосконалення методичних підходів щодо підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств, розташованих на радіаційно забруднених територіях.

1. Ресурсний потенціал суб'єкта господарювання є системно-узагальнюючим поняттям, що включає певну кількість структуризованих елементів та зазнає постійного або періодичного впливу з боку внутрішніх та зовнішніх чинників. Виокремлення ресурсного потенціалу дає змогу всебічно проаналізувати ті передумови, створення яких уможливить здійснення підприємством виробничої, комерційної та фінансової діяльності. Проведення факторного аналізу впливу окремих чинників дало можливість встановити, брак чи нестача яких саме ресурсів найсуттєвіше впливає на ефективність діяльності господарюючого суб'єкта.

2. Під ресурсним потенціалом сільськогосподарського підприємства слід розуміти сукупність земельних, матеріально-технічних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів суб'єкта господарювання, набутих ним в процесі

господарської діяльності, внесків учасників та оренди і призначених для організації виробничої, комерційної та фінансової діяльності. З погляду сталості характеристик складових ресурсного потенціалу запропоновано поділ ресурсів на сталі, умовно-сталі та змінні. Доведено, що ефективність управління ресурсним потенціалом, передусім, потрібно оцінювати за параметрами управління його складом.

3. Оцінку величини ресурсного потенціалу сільськогосподарського підприємства запропоновано здійснювати у грошовій формі шляхом поетапної грошової оцінки окремих елементів даного потенціалу та подальшого розрахунку узагальнюючого показника. При цьому, передбачено поділ існуючих елементів ресурсного потенціалу на вісім груп та застосування для кожної з них власної методики грошової оцінки. На основі визначення грошової вартості кожного з елементів ресурсного потенціалу та суми цих вартостей отримано вартісну оцінку ресурсного потенціалу підприємства.

4. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій зумовлюється впливом ряду чинників, які поділено на дві групи: чинники формування ресурсного потенціалу та чинники його ефективного використання. Такі чинники, водночас, поділено на керовані, частково керовані та некеровані стосовно окремих суб'єктів господарювання. Перелік та ступінь впливу чинників формування та використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій можуть певним чином відрізнятися в залежності від місця розташування, розміру, спеціалізації, економічного стану суб'єкта господарювання.

5. Середній розмір сільськогосподарського підприємства забруднених територій є меншим за розмір аналогічного підприємства Житомирської області в цілому. Емпіричний аналіз показав, що площа сільськогосподарських угідь, використовувана підприємствами, виступає важливим чинником його прибутковості. Працівники підприємств забезпечують достатньо високий рівень продуктивності праці завдяки екстенсивному чиннику, а саме – високій землезабезпеченості.

6. Співставлення динаміки продуктивності праці та заробітної плати виявляє відносну переоціненість трудових ресурсів у поточному періоді та підтверджує їх значну недооціненість у попередні роки. Зважаючи на низький рівень оплати праці у сільському господарстві, вирішення проблеми відповідності між продуктивністю ресурсу та ефективністю його використання необхідно вирішувати шляхом підвищення продуктивності праці.

7. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях Житомирської області є низькою. У сфері виробництва рослинницької продукції надмірно великі площі зайняті посівами зернових культур, які на бідних ґрунтах регіону спроможні дати високу урожайність лише при внесенні великої кількості органічних і мінеральних добрив та при дотриманні усіх технологічних вимог вирощування. Ключовою проблемою галузі тваринництва

вбачається постійне скорочення поголів'я основних видів сільськогосподарських тварин.

8. Розроблена імітаційна модель формування прибутку сільськогосподарських підприємств в залежності від рівня радіаційного забруднення та ефективності використання ресурсного потенціалу дре можливість спрогнозувати прибуток та серед можливих альтернатив розвитку обрати кращу з них. Такими альтернативами визначено варіанти дій, спрямовані на покращення суттєвих чинників (*ch*), зокрема: бонітету землі, кваліфікації персоналу, рівня забруднення земельних, водних ресурсів і повітряного басейну, організаційно-правової форми підприємства, видів його спеціалізації тощо.

9. Реалізація розроблених заходів, що включають удосконалення існуючого механізму оренди земельних угідь, посилення відповідальності власників та користувачів земель сільськогосподарського призначення за їх нецільове використання, неформальний підхід до підвищення кваліфікації керівників та спеціалістів аграрного виробництва, інформування сільгоспвиробників про новітні технології у сфері сільського господарства, вирішення проблеми диспаритету цін на сільськогосподарську продукцію та ресурси для аграрного виробництва тощо, сприятиме оптимізації використання ресурсного потенціалу підприємств аграрного сектору радіаційно забруднених територій.

10. Створення землеохоронного фонду та обґрунтовано джерела його формування на територіях радіаційного забруднення сприятиме забезпеченню стабільності та достатнього за обсягами фінансування робіт, спрямованих на відновлення якісних характеристик земельних ресурсів, втрачених внаслідок радіаційного забруднення та інших негативних техногенних та природних впливів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях:

1. Збродська О.В. Методологічні аспекти аналізу ресурсного потенціалу на підприємствах аграрного сектора / О. В. Збродська // Наук. вісн. Чернівецького ун-ту. – 2008. – Вип. 367. – С. 90–94.
2. Збродська О.В. Відродження та раціональне використання земельно-ресурсного потенціалу в регіоні радіоактивного забруднення / О. В. Збродська // Наук. вісн. Чернівецького ун-ту. – 2009. – Вип. 456. – С. 17–20.
3. Збродська О.В. Трудовий потенціал сільськогосподарських підприємств в регіоні радіоактивного забруднення / О. В. Збродська // Вісн. нац. ун-ту водного госп-ва та природокористування. – 2010. – Вип. 1(49). – С. 58–65.
4. Збродська О.В. Забезпеченість земельними ресурсами сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій

- Житомирської області / О. В. Збродська // Вісн. ЖНАЕУ. – 2010. – Вип. 2 (27). – 2010. – С. 418–428.
5. Збродська О.В. Чинники використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях / О. В. Збродська // Наук. вісн. Чернівецького ун-ту. – 2011. – Вип. 557–558. – С. 116–124.
- В інших виданнях:**
6. Збродська О.В. Роль інновацій у відродженні земельно-ресурсного потенціалу регіону / О. В. Збродська // тези міжнар. наук.-практ. конф. аспірантів, магістрів та студентів [Інновації для сільського господарства] (м. Житомир, 26 бер. 2009 р.). – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – С. 113–114.
7. Збродська О.В. Проблеми трудового потенціалу в умовах кризи : матеріали ІХ всеукр. наук. конф. молодих учених і студентів [Трансформація господарського механізму в умовах економічної кризи]. – Чернівці : ЧНУ, 2010. – С. 39–40.
8. Збродська О.В. Склад ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій / О. В. Збродська : матеріали VII междунар. науч.-практич. інтернет-конф. [Образование и наука XXI века] (м. Дніпропетровськ, 15–17 жовт. 2010 р.). – Дніпропетровськ : [б.в.], 2010. – С. 12–19.
9. Збродська О.В. Використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях / О. В. Збродська : матеріали конф. молодих вчених-економістів [Стратегічні напрями і пріоритети формування конкурентоспроможності аграрного сектору] (м. Житомир, 24 листоп. 2010 р.). – Житомир : ЖНАУ, 2010. – С. 20–22.
10. Збродська О.В. Методика оцінки величини та ефективності використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій / О. В. Збродська : матеріали ІХ всеукр. наук.-практ. конф. [Інноваційний потенціал української науки – XXI ст.] (м. Запоріжжя, 27-30 груд. 2010 р.). – Запоріжжя : [б.в.], 2010. – С. 91–95.

АНОТАЦІЯ

Збродська О.В. Використання ресурсного потенціалу в сільськогосподарських підприємствах на радіаційно забруднених територіях. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Житомирський національний агроекологічний університет Міністерства аграрної політики та продовольства України, Житомир, 2010.

Дисертація присвячена дослідженню питань формування та використання

ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях. Визначено сутність та склад ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств, подано методики оцінювання його величини та ефективності використання. Виділено та охарактеризовано групи чинників використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств на радіаційно забруднених територіях.

Проаналізована ефективність використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств, розташованих на радіаційно забруднених територіях Житомирської області. Ідентифіковано причини неефективного використання ресурсного потенціалу окремими підприємствами та розглянуто можливі напрями поліпшення ситуації. Запропоновано напрями оптимізації використання ресурсного потенціалу сільгосппідприємств радіаційно забруднених територій. Обґрунтовано необхідність та розкрито організаційні засади створення в досліджуваному регіоні землеохоронного фонду.

Ключові слова: ресурсний потенціал, радіаційно забруднені території, сільськогосподарські підприємства, земельні ресурси, трудові ресурси, ефективність використання ресурсів.

АННОТАЦИЯ

Збродская О.В. Использование ресурсного потенциала в сельскохозяйственных предприятиях на радиационно-загрязненных территориях. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Житомирский национальный агроэкологический университет Министерства аграрной политики и продовольствия Украины, Житомир, 2011.

Диссертация посвящена исследованию теоретико-методологических и научно-прикладных проблем формирования и использования ресурсного потенциала сельскохозяйственными предприятиями в условиях радиационного загрязнения территории. На основе изучения работ отечественных и зарубежных ученых уточнена сущность категории ресурсного потенциала предприятия с учетом факторов, влияющих на его формирование и эффективное использование. Среди указанных факторов выделяются управляемые, частично управляемые и не управляемые по отношению к отдельному субъекту хозяйствования. Важной характеристикой элементов ресурсного потенциала является их мобильность, способность перемещаться в пределах территории, а также от хозяйства к хозяйству, в поисках наиболее эффективной альтернативы их использования. В работе предложены методические подходы к анализу мобильности трудовых и земельных ресурсов, а также выявлено наличие институциональных барьеров, препятствующих проявлению положительной зависимости между эффективностью хозяйствования и объемами используемых ресурсов в сельскохозяйственных предприятиях исследуемых территорий. Последнее обуславливает низкую

эластичность предложения на местных ресурсных рынках.

Влияние радиационного загрязнения на ресурсный потенциал сельскохозяйственных предприятий проявляется, прежде всего, в ухудшении качества земельных угодий, возрастании рисков капиталовложений в аграрное производство на загрязненных территориях, и, соответственно, моральном и физическом старении основных средств. Кроме того, наблюдается уменьшение количества трудоспособного населения, снижение относительной доли трудовых ресурсов с высшим образованием. Указанные процессы в совокупности приводят к повышению уровня землеобеспеченности и снижения фондовооруженности в хозяйствах, к снижению производительности труда, сокращению рентабельности производства сельскохозяйственной продукции, а также обуславливают сужение производственной специализации, возможной, исходя из экологических требований и целесообразной – исходя из имеющихся специалистов, технологических знаний и накопленного опыта. Как показал эмпирический анализ, ключом к повышению эффективности хозяйствования в регионах радиационного загрязнения является увеличение площади земельных угодий, находящихся в использовании у одного предприятия до 1,1 тыс. га и (или) увеличение доли сотрудников с высшим образованием до 6-7 %.

Рассмотрение ресурсного потенциала сельскохозяйственного предприятия как целостного комплекса в связи с результатами экономической деятельности позволило сформулировать и оценить параметры экономико-математической модели производственной функции предприятия. Полученная модель позволила выделить в составе структурных, качественных и организационно-производственных факторов использования ресурсного потенциала в сельскохозяйственных предприятиях радиационно-загрязненных территорий «существенные» и «несущественные», а также оценить их эффективные значения. Недостаточный или чрезмерный уровень «существенных» характеристик ресурсного потенциала обуславливает снижение корреляции между эффективностью использования отдельных элементов ресурсного потенциала и результативностью хозяйственной деятельности предприятия в целом. Таким образом, снижается управляемость процесса использования ресурсного потенциала предприятия.

Предложено создание землеохранного фонда на территориях радиационного загрязнения, целью которого является обеспечение стабильного и достаточного по объемам финансирования работ, направленных на восстановление качества земельных ресурсов, утраченных вследствие радиационного загрязнения или другого отрицательного техногенного или природного влияния.

Одновременное рассмотрение ретроспективных показателей успешности выращивания отдельных сельскохозяйственных культур в исследуемых предприятиях в сопоставлении с данными о способности культур накапливать радионуклиды на грунтах определенных районов позволило сформировать рекомендации сельскохозяйственным предприятиям относительно целесообразной производственной специализации.

Ключевые слова: ресурсный потенциал, радиационно-загрязненные территории, сельскохозяйственные предприятия, земельные ресурсы, трудовые ресурсы, эффективность использования ресурсов.

SUMMARY

Zbrodska O.V. The Utilization of Resource Potential by Agricultural Enterprises on the Contaminated Areas. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics in Specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activities). – Zhytomyr National Agroecological University of the Ministry of Agrarian Policy and Foodstuffs of Ukraine, Zhytomyr, 2011.

The formation and utilization of agricultural enterprises resource potential have been studied. The essence and structure of the resource potential have been defined the methods of estimating the size and the efficiency of their use have been given in the paper. The group of factors for agricultural enterprises resource potential utilization on the contaminated areas has been specified and characterised.

The efficiency of resource potential utilization of agrarian enterprises situated on the contaminated areas of Zhytomyr oblast has been analysed. The reasons of inefficient utilization of resource potential by particular enterprises and the possible ways of improving the situation have been revealed. The trends of optimum utilization of resource potential of agricultural enterprises on the contaminated areas have been suggested. The necessity and organisational back grounds for the creation of soil conserving fund in the region have been given.

Key words: resource potential, contaminated areas, agricultural enterprises, land resources, labour resources, the efficiency of resource utilization.

Підписано до друку 21.10.2011 р.
Папір друкарський. Друк офсетний
Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 0.9. Формат 60x90/16
Наклад 100 примірників. Зам. № _____

Віддруковано з готових оригінал-макетів автора
в ПП «Рута», м. Житомир, вул. М. Бердичівська, 17-а
Реєстраційне свідоцтво: серія ДК № 3671 від 14.01.2010